Carlo M. Cipolla

Legile fundamentale ale imbecilității umane

Carlo M. Cipolla (1922–2000), reputat istoric italian, pasionat de economie, a studiat la Sorbona şi la London School of Economics. Pe parcursul îndelungatei sale cariere academice, a predat istoria economiei la University of California, Berkeley, la Institutul European din Florenţa şi la Scuola Normale din Pisa.

A mai publicat, printre altele: *Storia dell'economia italiana* (1959), *Economic History of World Population* (1962), *The Economic Decline of Empires* (1970), *The Technology of Man: A visual History* (1980), *allegro ma non troppo* (1988), *Between Two Cultures: An Introduction to Economic History* (1992).

Carlo M. Cipolla
The Basic Laws of Human Stupidity
© 1988, by Società editrice Il Mulino, Bologna.

© Humanitas, 2014 pentru prezenta versiune românească

ISBN: 978-973-50-4543-2 (epub)

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

Carlo M. Cipolla

Legile fundamentale ale imbecilității umane

Traducere din engleză
de Miruna Fulgeanu

Cuprins

LEGILE FUNDAMENTALE ALE IMBECILITĂŢII
Nota editorului italian
Mad Millers către Cititor
Introducere
CAPITOLUL I. Prima Lege Fundamentală
CAPITOLUL II. A Doua Lege Fundamentală
CAPITOLUL III. Un interludiu teoretic
CAPITOLUL IV. A Treia Lege Fundamentală (aşa-numita Regulă de Aur)
CAPITOLUL V. Distribuţia frecvenţei
CAPITOLUL VI. Imbecilitatea şi puterea
CAPITOLUL VII. Puterea imbecilităţii
CAPITOLUL VIII. A Patra Lege Fundamentală
CAPITOLUL IX. Macro-analiza şi A Cincea Lege Fundamentală
Anexă

Nota editorului italian

Scrisă iniţial în limba engleză, *The Basic Laws of Human Stupidity* a fost publicată pentru prima oară în 1976, într-o ediţie limitată, de o tipografie necunoscută cu numele de Mad Millers.

Autorul era convins că eseul lui nu va putea fi apreciat la adevărata sa valoare decât în limba în care fusese scris, refuzând prin urmare, pentru o lungă perioadă de timp, orice propunere de a-l traduce. Abia în 1988 a acceptat să fie publicat într-o versiune în italiană, ca parte dintr-un volum intitulat *Allegro ma non troppo*, împreună cu eseul *Pepper, Wine (and Wool) as the Dynamic Factors of the Social and Economic Development of the Middle Ages* – „Piperul, vinul (şi lâna) ca factori dinamici ai evoluţiei sociale şi economice în Evul Mediu“ – care fusese scris, de asemenea, în engleză şi publicat de Mad Millers în iarna lui 1973.

Allegro ma non troppo s-a dovedit a fi un bestseller în Italia, precum şi în toate ţările în care a fost tradusă. Însă, dintr-o ironie pe care autorul acestor legi ar fi apreciat-o cu siguranţă, eseurile încă nu fuseseră publicate în limba în care au fost scrise iniţial.

Astfel, la aproape un sfert de secol după publicarea lui *Allegro ma non troppo*, aceasta este, de fapt, prima ediţie care prezintă *The Basic Laws of Human Stupidity* în versiunea sa originală.

Mad Millers către Cititor

Ediţia privată din 1976 era precedată de următoarea notă editorială, scrisă de autorul însuşi:

Compania Mad Millers a tipărit doar un număr limitat de exemplare ale cărţii de faţă, care nu se adresează imbecililor, ci oamenilor care au de-a face uneori cu aceştia. Ar fi deci un exces de zel să adaug că nici unul dintre cei care vor primi această carte nu are cum să se încadreze în aria Im a graficului de bază (figura 1). Cu toate acestea, ca majoritatea exceselor de zel, este mai bine de menţionat decât de ignorat, deoarece, aşa cum spune filozoful chinez, „Erudiţia este sursa înţelepciunii universale; dar nu înseamnă că nu poate deveni câteodată cauza unor neînţelegeri între prieteni."

Introducere

Este evident că, la ora actuală, omenirea se află într-un stadiu deplorabil. Însă aceasta nu este o noutate. Din câte ştim noi, omenirea s-a aflat mereu într-un asemenea stadiu. Suferinţa şi necazurile pe care oamenii trebuie să le îndure, atât ca indivizi, cât şi ca membri ai societăţii, sunt, practic, rezultatul modului lipsit de noimă – aproape imbecil, aş spune – în care viaţa le-a fost structurată încă de la origini.

Mulţumită lui Darwin, acum ştim că avem aceiaşi strămoşi precum speciile inferioare ale regnului animal, iar acestea, de la viermi la elefanţi, trebuie să îndure zilnic chinuri şi greutăţi. Pe de altă parte, oamenii au privilegiul de a duce o povară în plus – o doză suplimentară de necazuri de zi cu zi, graţie unui anumit grup de indivizi ce fac, la rândul lor, parte din neamul omenesc. Acest grup este mai influent decât Mafia, decât complexul militar-industrial, decât comunismul – este vorba despre un grup neorganizat, neconsfinţit, care nu are nici conducător, nici preşedinte, nici reguli, şi care reuşeşte totuşi să opereze în perfectă armonie, ghidat parcă de o mână nevăzută, de aşa natură încât activitatea fiecărui membru consolidează eficacitatea activităţilor celorlalţi membri. Firea, însuşirile şi comportamentul membrilor acestui grup vor fi abordate în paginile ce urmează.

Aş vrea să subliniez că această cărticică nu este un exerciţiu de cinism sau de defetism – nu mai mult decât o carte de microbiologie. Cele ce urmează sunt, de fapt, rezultatul unui efort constructiv de a detecta, de a cunoaşte şi poate de a neutraliza, pe această cale, una dintre cele mai puternice şi întunecate forţe ce împiedică fericirea şi progresul omenirii.

CAPITOLUL I

Prima Lege Fundamentală

Prima Lege Fundamentală a Imbecilităţii Umane afirmă clar şi răspicat:

> „Numărul indivizilor imbecili în viaţă este mereu şi în mod inevitabil subestimat de toată lumea.“[1]

[1]. Cei care au alcătuit Biblia erau conştienţi de existenţa Primei Legi, pe care au parafrazat-o afirmând, cu o înclinaţie către exagerări poetice, că *stultorum infinitus est numerus*. Numărul imbecililor nu poate fi însă infinit, pentru că numărul oamenilor în viaţă este finit.

La prima vedere, enunţul pare banal, imprecis şi extrem de ingrat. Cu toate acestea, o cercetare mai atentă va dezvălui adevărul pe care îl ascunde. Oricât de mulţi imbecili ai presupune că există, tot ai fi luat prin surprindere, în mod sistematic, de faptul că:

a) Oamenii pe care cândva îi considerai inteligenţi şi raţionali se vor dovedi a fi imbecili, fără drept de apel.

b) Zi de zi, într-o continuă monotonie, te vei găsi asaltat de imbecili care apar pe neaşteptate în cele mai incomode locuri şi în cele mai improbabile momente.

Prima Lege Fundamentală nu-mi îngăduie să atribui o valoare numerică exactă procentului de imbecili în raport cu întreaga populaţie: indiferent de estimare, tot ar fi mai mică decât e în realitate. Aşadar, în paginile ce urmează, voi nota acest procent cu simbolul σ.

CAPITOLUL II

A Doua Lege Fundamentală

Tendinţele culturale actuale din Occident promovează o atitudine egalitaristă în toate aspectele vieţii. Oamenilor le place să creadă că sunt rezultatul unei maşinării de producţie în masă perfect programată. Geneticienii şi sociologii fac tot ce le stă în putinţă să demonstreze, printr-un ansamblu impresionant de date şi raţionamente, că toţi oamenii sunt egali de la natură şi că, dacă unii sunt mai egali decât ceilalţi, asta se datorează educaţiei, nu eredităţii.

Eu am o obiecţie în legătură cu această teorie – sunt ferm convins, după ani de observaţii şi experimente, că oamenii nu sunt egali, că unii dintre ei sunt imbecili, în vreme ce alţii nu, iar această diferenţă nu depinde de factori şi influenţe culturale, ci pur şi simplu de ereditate. La fel cum o persoană se naşte cu părul roşcat, aşa se naşte şi un om imbecil; apartenenţa la mulţimea imbecililor este la fel ca apartenenţa la o anumită grupă sangvină. Ca atare, un imbecil se naşte imbecil printr-un act al Providenţei.

Deşi sunt convins că acel procent σ de indivizi sunt, într-adevăr, imbecili şi că sunt astfel din motive genetice, nu sunt un reacţionar care încearcă să reintroducă pe ascuns discriminarea în funcţie de rasă sau de poziţia socială. Am certitudinea că imbecilitatea este un privilegiu aleatoriu al rasei umane şi că este uniform distribuită, într-o proporţie constantă. Acest fapt este exprimat în mod ştiinţific de A Doua Lege Fundamentală, care afirmă că:

> „Probabilitatea ca un anumit individ să fie imbecil este independentă de orice altă însuşire a respectivei persoane.“

În această privinţă, Natura s-a întrecut pe sine. Ne este cunoscut faptul că, într-un mod aproape misterios, frecvenţa relativă a anumitor fenomene naturale este constantă. De pildă, se ştie că, indiferent dacă oamenii se înmulţesc la Polul Nord sau la Ecuator, dacă perechile sunt bine alcătuite sau nu, dacă au pielea neagră, roşie, albă sau galbenă, raportul dintre nou-născuţii de sex masculin şi cei de sex feminin rămâne constant, cu o uşoară prevalenţă a sexului masculin. Nu ştim cum obţine Natura acest rezultat remarcabil, însă ştim că ţine de domeniul numerelor foarte mari. Cu adevărat extraordinar este că natura reuşeşte să menţină constant procentul σ de imbecili, indiferent de mărimea grupului în cauză. Prin urmare, fie că studiem un grup restrâns de oameni sau unul foarte mare, procentul va fi acelaşi. Nici un alt set de fenomene observabile nu ne oferă o dovadă atât de clară a puterilor Naturii.

O serie de experimente susţinute în multe universităţi renumite din lume au demonstrat că educaţia nu are nimic de-a face cu procentul σ. Structura socială a unei universităţi cuprinde cinci mari categorii: clasa muncitorilor, clasa funcţionarilor, studenţii, administratorii şi profesorii.

Când am analizat clasa muncitorilor, am constatat că un procent σ dintre ei erau imbecili. Având în vedere că valoarea lui σ era mai mare decât mă aşteptam (vezi Prima Lege), am dedus iniţial, potrivit tendinţelor vremii, că de vină ar fi segregarea, sărăcia şi lipsa de educaţie. Însă, mergând cu analiza mai sus pe scara socială, am descoperit că acelaşi raport era valabil şi pentru funcţionari sau pentru studenţi. Rezultatele au fost chiar mai impresionante în rândul profesorilor. Indiferent de instituţia pe care am studiat-o, de la universităţi de renume la colegii aproape necunoscute, imbecilii reprezentau aceeaşi pondere de σ% dintre profesori. Am fost atât de uimit de aceste rezultate, încât mi-am extins studiul asupra unui grup cu adevărat select, o elită: laureaţii premiului Nobel. Rezultatul mi-a confirmat supremaţia absolută a puterilor Naturii: σ% dintre laureaţii premiului Nobel sunt imbecili.

Mi-a fost greu să accept şi să asimilez această idee, dar concluzia studiului a dovedit că este indiscutabil adevărată. A Doua Lege Fundamentală este un principiu ce nu admite excepţii. Mişcarea de emancipare a femeilor va sprijini acest principiu, deoarece demonstrează că proporţia imbecililor este egală în rândul bărbaţilor şi al femeilor. Locuitorii ţărilor în curs de dezvoltare se vor bucura de existenţa Legii a Doua, pentru că le va confirma că ţările dezvoltate nu sunt chiar atât de dezvoltate. Fie că acest principiu va fi apreciat sau nu, implicaţiile sale sunt

înspăimântătoare: nu contează dacă te învârţi în cercuri distinse sau dacă te alături unui trib de canibali din Polinezia, dacă trăieşti ca un pustnic într-o mănăstire sau dacă îţi petreci viaţa în compania unor femei frumoase şi senzuale, va trebui mereu să faci faţă acestui procent constant de imbecili – procent care, potrivit Primului Principiu, va fi mereu mai ridicat decât te aştepţi.

CAPITOLUL III

Un interludiu teoretic

Am ajuns astfel într-un punct în care este necesar să clarificăm conceptul de imbecilitate umană şi să definim sintagma „personaj dramatic“ (*dramatis persona)*.

Orice individ se caracterizează printr-un anumit grad de înclinaţie către socializare. Există oameni pentru care orice contact cu o altă persoană este un rău necesar. Ei trebuie să suporte alţi oameni, iar alţi oameni trebuie să-i suporte pe ei. La cealaltă extremă se află cei care pur şi simplu nu pot trăi pe cont propriu şi care preferă chiar să petreacă timp în tovărăşia unor indivizi care le sunt antipatici decât să stea singuri. Între aceste două extreme există o varietate extraordinară de situaţii, deşi majoritatea oamenilor sunt mai aproape de tipul individului care nu poate suporta singurătatea decât de cel al persoanei care fuge de orice relaţie interumană. Aristotel a avut în vedere acest lucru atunci când a spus „Omul este un animal social“, iar validitatea afirmaţiei sale este confirmată de faptul că trăim în grupuri, că există mai mulţi oameni căsătoriţi decât celibatari, că irosim atâta timp şi atâţia bani pe petreceri anoste şi că termenul „singurătate“ comportă adesea o conotaţie negativă.

Fie că eşti un individ solitar sau o personalitate a lumii mondene, vei avea de-a face, într-un fel sau altul, cu alţi oameni. Până şi pustnicii întâlnesc oameni din când în când. Mai mult decât atât, însăşi acţiunea de a evita alte persoane va avea un impact asupra lor. Ceea ce aş fi putut face pentru un individ sau un grup de indivizi, dar n-am făcut, ar fi fost un cost de oportunitate (un câştig sau o pierdere ce nu mai au loc) pentru acea persoană sau acel grup. Morala poveştii este că fiecare dintre noi are un cont pe care îl împarte cu toţi ceilalţi. Orice acţiune sau lipsă de acţiune ne aduce un câştig sau o pierdere în acel cont şi, în acelaşi timp, conduce la un

câştig sau la o pierdere în contul altcuiva. Câştigurile şi pierderile pot fi reprezentate în mod corespunzător pe un grafic precum cel din figura 1.

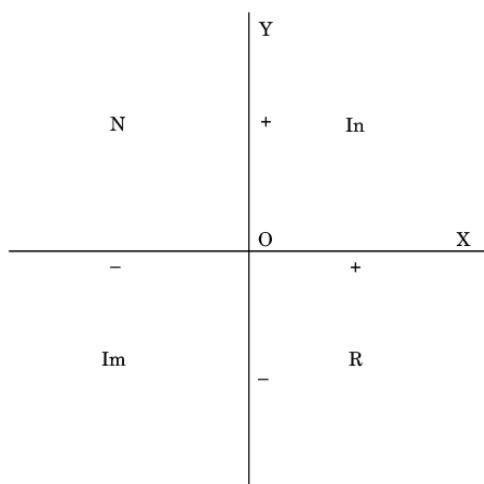

Figura 1

Graficul se referă la un individ oarecare – să-l numim Tom. Axa Ox măsoară avantajele pe care Tom le dobândeşte ca o consecinţă a propriilor acţiuni. Pe axa Oy sunt reprezentate avantajele pe care altă persoană sau grup de persoane le obţin ca o consecinţă a acţiunilor lui Tom. Aceste câştiguri pot fi pozitive, neutre sau negative – cele negative fiind, de fapt, pierderi. Câştigurile pozitive ale lui Tom sunt măsurate pe axa Ox, la dreapta punctului O, iar cele negative, la stânga. Câştigurile şi pierderile persoanelor cu care Tom are de-a face sunt înfăţişate pe axa Oy, deasupra, respectiv dedesubtul axei orizontale.

Ca să clarificăm, putem analiza un exemplu fictiv cu ajutorul figurii 1. Tom ia o decizie care îl afectează pe Dick. Dacă Tom obţine un profit de pe urma acestei decizii, iar Dick suferă o pierdere din acelaşi motiv, acţiunea va fi reprezentată pe grafic ca un punct ce va apărea undeva în cadranul R.

Dacă dorim, putem reprezenta pe grafic pierderile şi câştigurile în dolari sau în franci, dar trebuie luate în calcul atât satisfacţia psihologică şi emoţională, cât şi constrângerile de acest fel. Ele nu sunt obiecte empirice şi sunt foarte greu de evaluat după nişte standarde obiective. O analiză cost-beneficiu ar putea ajuta parţial la rezolvarea problemei, dar nu doresc să plictisesc cititorul cu asemenea detalii: deşi există o marjă de nesiguranţă care influenţează măsurătorile, ea nu afectează esenţa argumentului.

Trebuie accentuat însă următorul aspect: când evaluăm acţiunea lui Tom, luăm în calcul valorile acestuia, însă, atunci când evaluăm câştigul sau pierderea lui Dick, luăm în calcul valorile lui, şi nu pe ale lui Tom. Mult prea des se pierde din vedere această regulă, de altfel de bun-simţ, ceea ce cauzează multe probleme. Să luăm, din nou, un exemplu banal. Tom îl loveşte pe Dick şi se simte mulţumit de fapta sa. Poate pretinde că Dick este absolut încântat că a fost lovit. Dick însă poate să nu fie de acord cu Tom. Poate chiar să fie supărat că a fost lovit. Prin urmare, este decizia lui Dick, nu a lui Tom, dacă acest incident a fost un câştig sau o pierdere.

CAPITOLUL IV

A Treia Lege Fundamentală (aşa-numita Regulă de Aur)

A Treia Lege Fundamentală porneşte de la premisa, neafirmată însă explicit, că oamenii se împart în patru categorii de bază: neajutoraţi, inteligenţi, răufăcători şi imbecili. Un cititor perspicace va recunoaşte cu uşurinţă că aceste patru categorii corespund celor patru cadrane (N, In, R, Im) de pe graficul din figura 1.

Dacă o acţiune a lui Tom comportă o pierdere pentru acesta, dar îi aduce lui Dick un câştig, înseamnă că Tom a procedat ca un neajutorat, iar fapta lui va fi reprezentată în cadranul N. Dacă o acţiune a lui Tom le aduce amândurora un câştig, atunci va fi reprezentată în sectorul In: Tom a acţionat inteligent. Dacă Tom câştigă de pe urma acţiunii sale, iar Dick pierde, aceasta va fi marcată în cadranul R, deoarece Tom s-a comportat ca un răufăcător. În fine, imbecilitatea este asociată cu aria Im şi cu partea negativă a axei Oy.

A Treia lege Fundamentală clarifică această situaţie:

> „Un imbecil este o persoană care cauzează pierderi unui alt individ sau grup de indivizi, fără a câştiga nimic în schimb, uneori chiar suferind pierderi de pe urma acţiunilor sale.“

La prima vedere, oamenii raţionali au o reacţie de scepticism şi de neîncredere în privinţa acestei legi. Problema este că oamenii raţionali au anumite dificultăţi în a înţelege un comportament iraţional. Dar să abandonăm puţin planul teoretic şi să aruncăm o privire pragmatică asupra vieţii noastre de zi cu zi. Tuturor ni s-a întâmplat să ne intersectăm cu

indivizi care acţionau în avantajul lor şi în detrimentul nostru: aceştia sunt răufăcătorii. La fel, am întâlnit oameni care acţionau în detrimentul lor şi în avantajul nostru: aceştia sunt neajutoraţii.[2] Am dat şi peste indivizi inteligenţi, care au luat decizii în urma cărora ambele părţi au avut de câştigat. Astfel de întâmplări se petrec adesea. Dar, dacă reflectăm asupra subiectului, ne vom da seama că nu acestea sunt evenimentele care apar cel mai frecvent în viaţa noastră de zi cu zi. De cele mai multe ori, ne aflăm în situaţii în care ne pierdem banii şi/sau timpul şi/sau energia şi/sau pofta de mâncare, buna dispoziţie sau sănătatea din cauza unei acţiuni absurde a unei creaturi ridicole, ce nu are nimic de câştigat din faptul că ne răneşte, că ne provoacă dificultăţi şi probleme. Nimeni nu ştie şi nimeni nu poate să explice de ce această creatură stranie face ceea ce face. De fapt, nu există explicaţie – sau, mai bine zis, există o singură explicaţie: individul respectiv este un imbecil.

2. A se observa exprimarea „indivizi care acţionau“ – faptul că *altcineva* a înfăptuit acţiunea este esenţial în a decide categoria din care face parte. Dacă *eu* aş acţiona într-un mod care mă avantajează pe mine, dar nu şi pe celălalt, atunci raţionamentul ar fi diferit; *eu* aş fi un răufăcător.

CAPITOLUL V

Distribuţia frecvenţei

Majoritatea oamenilor nu sunt consecvenţi în acţiunile lor. În anumite circumstanţe, o persoană poate acţiona inteligent, iar în altele, ca un neajutorat. Singura excepţie importantă de la această regulă o constituie oamenii imbecili, care sunt puternic înclinaţi să acţioneze în acelaşi mod, indiferent de situaţie.

Cu toate acestea, nu înseamnă că putem plasa pe grafic doar persoanele imbecile. Putem calcula o medie ponderată a poziţiilor în care un individ se plasează pe graficul din figura 1, indiferent de gradul său de inconsecvenţă. O persoană neajutorată se poate comporta uneori în mod inteligent, iar alteori poate acţiona ca un răufăcător. Însă, dacă acea persoană este în mod fundamental neajutorată, atunci majoritatea acţiunilor sale vor fi specifice acestei categorii. Astfel, media ponderată a tuturor acţiunilor sale o va plasa în cadranul N al figurii 1.

Cum graficul permite reprezentarea indivizilor, nu doar a faptelor acestora, există posibilitatea unui studiu suplimentar asupra frecvenţei tipologiilor răufăcătorului şi imbecilului.

Răufăcătorul desăvârşit este cel care le induce altora pierderi egale cu câştigurile sale. Cel mai simplu exemplu este furtul. O persoană care îţi fură 100 de lire fără a te dezavantaja în orice alt fel este răufăcătorul desăvârşit: tu pierzi 100 de lire, el câştigă 100 de lire. În graficul de bază, aceşti indivizi ar apărea pe o diagonală la 45° faţă de ambele axe, împărţind sectorul R în două subsectoare egale (semidreapta OM din figura 2).

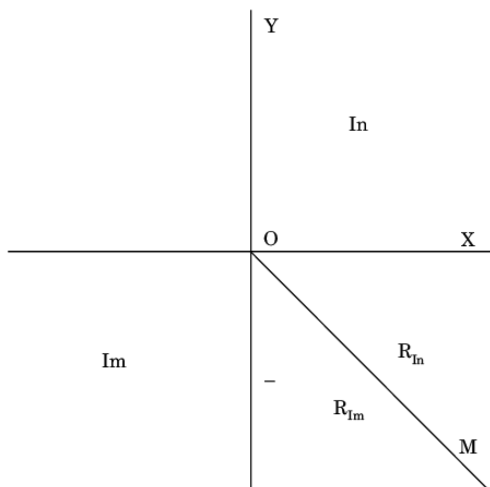

Figura 2

Răufăcători „desăvârşiţi“ sunt însă foarte puţini. Majoritatea răufăcătorilor se vor încadra într-unul dintre cele două subsectoare, RIn sau RIm, delimitate de semidreapta OM şi de una dintre cele două axe.

Cei din RIn sunt răufăcătorii ale căror acţiuni le aduc câştiguri mai mari decât pierderile pe care le cauzează celorlalţi. Toţi indivizii din acest grup sunt răufăcători ce prezintă şi caracteristici ale omului inteligent, caracteristici care devin tot mai pronunţate pe măsură ce se apropie de partea pozitivă a axei Ox. Din păcate, numărul acestora nu este foarte ridicat. Cei mai mulţi răufăcători se încadrează în categoria RIm. Acţiunile lor le aduc câştiguri inferioare pierderilor pe care le provoacă altora. Dacă cineva te ucide pentru a fura 50 de lire de la tine sau pentru a petrece o săptămână în Monte Carlo cu soţia ta, putem fi siguri că nu este un răufăcător desăvârşit. Iar dacă-i evaluăm câştigurile din punctul *lui* de vedere (iar pierderile *tale* din perspectiva *ta*), acesta tot cade în cadranul RIm, foarte aproape de limita imbecilităţii pure. Conducătorii militari care cauzează distrugeri substanţiale şi un număr mare de victime doar pentru a obţine o promovare se subscriu aceleiaşi tipologii.

Distribuţia frecvenţei imbecililor este complet diferită de cea a răufăcătorilor. În timp ce răufăcătorii sunt răspândiţi pe întreaga suprafaţă a cadranului, cei mai mulţi imbecili se găsesc de-a lungul unei singure drepte, jumătatea negativă a axei Oy. Explicaţia este că majoritatea acestor oameni sunt în mod constant şi fundamental imbecili – cu alte cuvinte, ei le aduc necontenit pierderi celorlalţi, fără a avea vreun câştig. Mai există şi

cei care nu doar că îi dezavantajează pe alţii, dar se dezavantajează pe ei înşişi. Aceştia sunt un fel de super-imbecili, care se vor plasa în sistemul nostru de axe undeva în cadranul Im.

CAPITOLUL VI
Imbecilitatea şi puterea

La fel ca în cazul celorlalte categorii, capacitatea imbecililor de a-şi influenţa semenii variază. Unii imbecili au un impact limitat asupra celor din jur, dar alţii reuşesc să provoace daune extraordinare nu doar câtorva indivizi, ci unor comunităţi întregi. Potenţialul dăunător al imbecilului variază în funcţie de doi factori majori. În primul rând, depinde de factorul genetic. Există indivizi care moştenesc cantităţi extraordinare de imbecilitate şi care fac parte din elita acestui grup din naştere. Al doilea factor este legat de gradul de influenţă pe care o pot avea în societate. Nu este greu să găseşti exemple clare de imbecilitate în rândul birocraţilor, al generalilor, al politicienilor şi al conducătorilor de stat, oameni al căror potenţial impact negativ a fost (este) consolidat în mod alarmant de poziţia socială pe care o au. Nici persoanele influente din domeniul religios nu trebuie trecute cu vederea.

Întrebarea pe care şi-o pun adesea oamenii raţionali este cum şi de ce ajung imbecilii în asemenea poziţii privilegiate.

Clasa şi originile individului reprezentau convenţiile sociale care asigurau existenţa continuă a imbecililor în astfel de posturi în lumea preindustrială. Un alt factor important era religia. În lumea modernă, industrializată, conceptele de clasă şi origine încep să dispară; la fel, religia îşi pierde din influenţă. Dar în locul acestora avem politicienii şi birocraţii, respectiv democraţia. Într-un sistem democratic, votul universal este instrumentul principal ce asigură prezenţa procentului σ printre cei influenţi. Conform Legii a Doua, un procent σ din cei care votează sunt imbecili, iar posibilitatea de a vota le oferă tuturor ocazia remarcabilă de a le cauza pierderi altora fără a câştiga nimic în schimb, prin menţinerea

procentului de imbecili la putere.

CAPITOLUL VII
Puterea imbecilităţii

Modul în care puterea socială, politică sau instituţională amplifică potenţialul dăunător al unui imbecil nu este greu de înţeles. Însă trebuie să clarificăm şi să înţelegem ce anume îl face pe imbecil periculos pentru ceilalţi oameni – cu alte cuvinte, în ce constă puterea imbecilităţii.

Indivizii fundamental imbecili sunt periculoşi şi dăunători pentru că oamenilor raţionali le vine greu să înţeleagă un comportament iraţional. O persoană inteligentă ar putea înţelege raţionamentul unui răufăcător, deoarece acţiunile acestuia au un scop logic – imoral poate, dar logic. Răufăcătorul îşi doreşte să iasă în avantaj şi, cum nu este înzestrat cu inteligenţa necesară pentru a găsi un mod prin care să aducă un câştig atât lui, cât şi celorlalţi, va ieşi în avantaj provocându-le altora un dezavantaj. Un astfel de raţionament este greşit, dar e logic, şi este, prin urmare, previzibil. Dacă poţi prezice acţiunile şi intenţiile cuiva, adesea te poţi şi apăra de ele.

Când vine vorba de un imbecil însă, acest lucru este imposibil, aşa cum explică şi A Treia Lege Fundamentală. O astfel de creatură te va necăji fără motiv, fără a avea vreun avantaj sau vreun plan, în cele mai absurde şi neaşteptate situaţii. Nu ai de unde să ştii când, cum, unde şi de ce te va ataca. Atunci când te confrunţi cu un imbecil, eşti întru totul la voia lui.

Pentru că acţiunile unui asemenea individ nu sunt în concordanţă cu normele raţionalităţii, putem deduce că:

a) acestea te vor lua aproape întotdeauna prin surprindere;

b) chiar dacă nu te vor lua pe nepregătite, tot va fi imposibil să te aperi împotriva lor, deoarece nu au nici un fel de structură logică.

Faptul că intenţiile şi acţiunile unui imbecil sunt eratice şi absolut

iraţionale nu face imposibilă doar apărarea, ci şi contraatacul – este aceeaşi situaţie ca atunci când încerci să nimereşti o ţintă care se mişcă în cel mai straniu şi imprevizibil mod. Acelaşi lucru l-au avut în vedere Dickens şi Schiller când spuneau că „omul imbecil cu o digestie bună poate înfrunta multe“, respectiv că „împotriva imbecilităţii, zeii înşişi sunt neputincioşi“.

CAPITOLUL VIII
A Patra Lege Fundamentală

Nu este deloc surprinzător că oamenii neajutoraţi (cei din cadranul N al graficului nostru) nu îşi dau seama cât de periculoşi sunt imbecilii. Aceasta este încă o dovadă a neputinţei lor. Cu adevărat uimitor este însă că nici persoanele inteligente, nici răufăcătorii nu observă uneori capacitatea distructivă inerentă imbecililor. Acest fenomen este foarte greu de explicat, dar poate fi pus, cel puţin parţial, pe seama tendinţei oamenilor inteligenţi şi a răufăcătorilor de a se concentra pe propriile sentimente de automulţumire şi superioritate, în loc să-şi declanşeze mecanismele de apărare.

Ai crede că un imbecil nu-şi va face rău decât sieşi, dar ar însemna să confunzi imbecilitatea cu neajutorarea. Poţi fi tentat uneori să te asociezi cu un imbecil pentru a te folosi de el în scopuri proprii. O astfel de manevră nu poate avea decât efecte dezastruoase, pentru că a) se bazează pe o înţelegere complet greşită a naturii imbecilităţii şi b) îi oferă imbecilului libertatea de a-şi exercita talentele. Poţi spera că vei reuşi să-l manevrezi pe imbecil şi, într-o anumită măsură, ai putea avea succes. Însă, din cauza comportamentului său haotic, acţiunile şi reacţiile lui vor fi imposibil de anticipat, ceea ce-i va distruge complet partenerul.

Acest fapt este sintetizat foarte clar în A Patra Lege Fundamentală, care spune că:

> „Non-imbecilii vor subestima întotdeauna influenţa negativă a imbecililor. Îndeosebi, non-imbecilii vor uita mereu că, indiferent de moment, loc sau circumstanţe, a avea de-a face şi/sau a te asocia cu imbecilii se va dovedi cu siguranţă o mare greşeală.“

De-a lungul secolelor şi mileniilor, numeroşi au fost cei care au ignorat, atât în viaţa privată, cât şi în cea publică, cea de-a Patra Lege, greşeală ce a costat scump întreaga omenire.

CAPITOLUL IX
Macro-analiza şi A Cincea Lege Fundamentală

Afirmaţia de la finalul capitolului precedent ne conduce la un tip de analiză la scară largă, care nu ia în considerare doar bunăstarea individului, ci bunăstarea întregii societăţi, exprimată aici ca suma algebrică a situaţiilor individuale. Pentru această analiză, este necesar să înţelegem pe deplin A Cincea Lege. S-ar putea adăuga că, dintre toate Legile, aceasta este cea mai cunoscută, iar corolarul său este amintit foarte des. A Cincea Lege spune că:

„Imbecilul este cel mai periculos tip de persoană."

Corolarul acestei legi este că:

„Imbecilul este mai periculos decât un răufăcător."

Aceste două propoziţii sunt încă formulate la nivel de individ. Dar, aşa cum am menţionat mai sus, atât legea, cât şi corolarul său au implicaţii vaste pe o scară largă.

Premisa esenţială este următoarea: rezultatul unei acţiuni a răufăcătorului desăvârşit (cel ce aparţine semidreptei OM din figura 2) este pur şi simplu un transfer de bunuri şi/sau de bunăstare. În urma acţiunilor acestuia, răufăcătorul este în avantaj cu exact aceeaşi cantitate cu care victima sa este în dezavantaj. În ansamblu, societatea nu înregistrează nici un profit şi nici o pierdere. Dacă toţi membrii societăţii ar fi răufăcători desăvârşiţi, societatea ar stagna, dar nu s-ar confrunta cu nici un dezastru

major. S-ar ajunge la un transfer masiv de bunuri şi de bunăstare în favoarea autorilor acestor fapte; dacă însă toţi membrii societăţii ar acţiona pe rând, nu numai societatea, ci şi indivizii s-ar găsi într-un stadiu de stagnare absolută şi de stabilitate.

Totul se schimbă însă când sunt implicaţi şi imbecilii. Aceştia cauzează pierderi altor oameni, fără a câştiga nimic în schimb, ducând astfel la secătuirea resurselor societăţii.

Reprezentarea grafică în sistemul nostru arată că, în timp ce toate acţiunile individuale ce cad la dreapta liniei POM (vezi figura 3) contribuie la bunăstarea societăţii într-o oarecare măsură, faptele care se încadrează în semiplanul din stânga dreptei duc la deteriorarea acesteia.

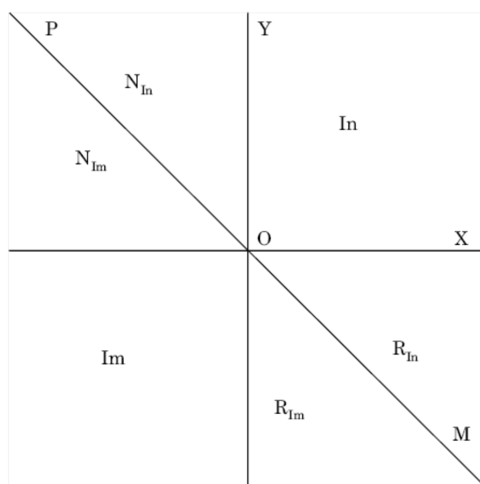

Figura 3

Cu alte cuvinte, neajutoraţii cu înclinaţii spre inteligenţă (sectorul NIn), răufăcătorii cu tendinţe asemănătoare (sectorul RIn) şi, mai presus de toţi, persoanele inteligente (zona In) contribuie, deşi în grade diferite, la bunăstarea societăţii. Pe de altă parte, răufăcătorii cu înclinaţii spre imbecilitate (sectorul RIm) şi neajutoraţii cu asemenea predilecţii (sectorul NIm) provoacă şi mai multe pierderi, pe lângă cele deja cauzate de imbecili, amplificând astfel capacitatea distructivă a acestora.

Din toate acestea se pot trage anumite concluzii despre modul în care funcţionează societatea. Conform celei de A Doua Legi, procentul imbecililor este constanta σ care nu este afectată de timp, spaţiu, rasă, poziţie socială sau orice alte variabile socioculturale ori istorice. Ar fi o

greşeală extraordinară să credem că numărul de imbecili dintr-o societate aflată în declin este mai mare decât acela dintr-o societate în expansiune. Ambele trebuie să suporte acelaşi procentaj de imbecili; diferenţa este că într-o societate în declin au loc următoarele două fenomene:

a) membrilor imbecili ai societăţii le este permis de către ceilalţi membri să devină mai activi şi să ia decizii;

b) există o schimbare în procentajul de non-imbecili, cu un relativ declin al populaţiei din categoriile In, NIn şi RIn, însoţit de o creştere proporţională a numărului de indivizi din NIm şi RIn.

Această presupunere teoretică a fost confirmată cu prisosinţă de o analiză exhaustivă a numeroase cazuri de-a lungul istoriei omenirii. De fapt, această analiză ne permite să reformulăm într-un mod mai realist şi mai detaliat concluziile obţinute.

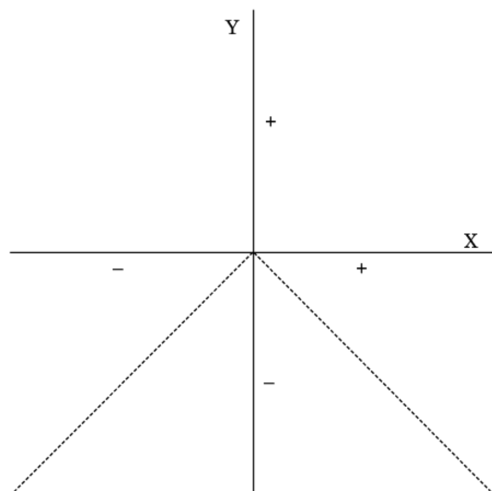
Indiferent de perioada istorică luată în considerare, este impresionant că fiecare ţară aflată pe o traiectorie ascendentă are în mod inevitabil un procent de σ de imbecili. Totodată, are şi un procent neobişnuit de mare de oameni inteligenţi, care reuşesc să limiteze libertatea de acţiune a imbecililor şi, în acelaşi timp, produc un profit îndeajuns de mare pentru a progresa, atât în interesul propriu, cât şi al celorlalţi membri ai societăţii.

Într-o ţară aflată în declin, procentul imbecililor este în continuare egal cu σ, dar se poate observa la restul populaţiei o creştere alarmantă a numărului de răufăcători cu înclinaţii spre imbecilitate (sectorul RIm al cadranului R din figura 3) care ocupă poziţii privilegiate, dar şi o creştere a numărului de neajutoraţi (cadranul N din figura 1) din cadrul celorlalte profesii. Asemenea schimbări în alcătuirea populaţiei non-imbecile duc inevitabil la creşterea puterii distructive a procentului σ, şi declinul devine astfel o certitudine. Iar ţara se duce de râpă.

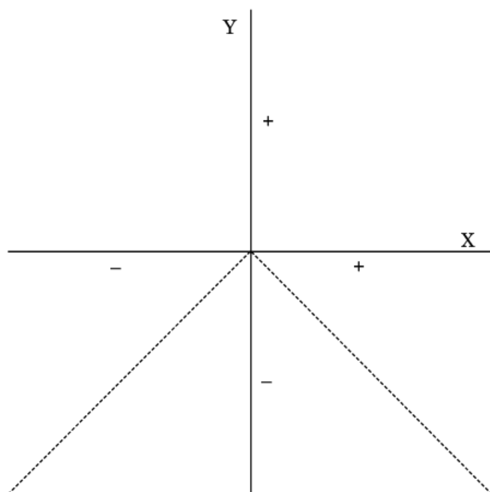
Anexă

În paginile următoare, cititorul va găsi o serie de grafice cu ajutorul cărora poate reprezenta acţiunile indivizilor sau grupurilor cu care are de-a face în mod curent. Acest lucru îl va ajuta să evalueze acţiunile acestor persoane şi să acţioneze în consecinţă.

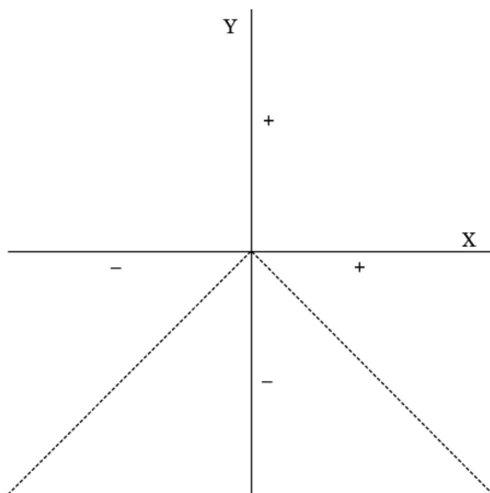
NUME
X = ...
Y = (cititorul)

NUME
X = ...
Y = (cititorul)

NUME
X = ...
Y = (cititorul)

NUME

X = ...

Y = (cititorul)

